

Zofia Gródek-Szostak

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Zarządzania
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
grodekz@uek.krakow.pl

Małgorzata Luc

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Geografii i Geologii
Zakład Systemów Informacji Geograficznej,
Kartografii i Teledetekcji
mluc@gis.geo.uj.edu.pl

INSTRUMENTY WSPARCIA OCHRONY WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ PRZEDSIĘBIORSTW NA PRZYKŁADZIE SIECI ENTERPRISE EUROPE NETWORK 2013-2014

Streszczenie: W epoce globalizacji i międzynarodowej konkurencji potencjał własności intelektualnej pod względem generowania przychodów jest równie istotny jak dostęp do surowców czy oparcie się na bazie przemysłowej. Możliwość pełnego wykorzystania potencjału praw własności intelektualnej zależy od właściwej polityki sprzyjającej innowacjom, które z kolei będą przyciągały inwestycje prowadzące do nowych produktów i usług rozszerzających zapotrzebowanie konsumentów, co pociąga za sobą wzrost gospodarczy i nowe miejsca pracy. Celem artykułu jest analiza doświadczeń sieci Enterprise Europe Network (EEN) w obszarze wsparcia ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstw. Jako metodę badawczą przyjęto analizę literaturową, analizę raportów sieci EEN za okres 2013-2014 oraz metodę wizualizacji z wykorzystaniem kartogramu amorficznego.

Słowa kluczowe: własność intelektualna, sieci wsparcia, EEN, innowacje.

JEL Classification: O14, O11.

Wprowadzenie

W gospodarce opartej na wiedzy własność intelektualna (IP – *Intellectual Property*) jest czynnikiem niejednokrotnie determinującym podejmowanie decyzji biznesowych. Nowe produkty, marki i kreatywne projekty pojawiają się na rynku niemal codziennie i są wynikiem ciągłej innowacyjności i kreatywności człowieka. Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są często motorem tych innowacji [Saleh, 2008, s. 79-106]. Jednak ich innowacyjność i zdolność

twórcza nie zawsze jest w pełni wykorzystana, ponieważ wiele z MŚP nie jest świadomych systemu własności intelektualnej ani ochrony, jaką może zapewnić swoim wynalazkom, markom i projektom [WIPO, 2005, s. 6-10].

Jeśli własność intelektualna nie będzie zabezpieczona, wynalazek, wzór przemysłowy lub użytkowy mogą zostać utracone na rzecz konkurentów, którzy są w lepszej pozycji ze względu na komercjalizację produktu lub usługi po bardziej przystępnej cenie, a oryginalny wynalazca lub twórca pozostanie bez żadnych korzyści finansowych [Ziegler i in., 2013, s. 930-949; Belderbos i in., 2014, s. 841-852; Wściubiak, 2017, s. 73-82]. Odpowiednia ochrona własności intelektualnej przedsiębiorstwa jest istotnym działaniem w celu zniechęcenia innych do potencjalnego naruszenia i przekształcenia pomysłów w aktywa przedsiębiorstwa z wartością rynkową. Wykorzystanie w pełni systemu ochrony umożliwia przedsiębiorstwom wykorzystanie innowacyjnych możliwości i kreatywności, co pomaga finansować ich dalszy rozwój.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań dla firm-innowatorów jest zapewnienie skutecznej ochrony własnych rozwiązań przed zbyt szybką imitacją ze strony konkurentów. Służyć temu mogą m.in. instrumenty prawne, w szczególności zaś ochrona patentowa. Niestety, w przypadku wielu przedsiębiorstw dostęp do tego rodzaju instrumentów ochrony może być z różnych względów ograniczony [Wściubiak, 2016, 437-449]. Ograniczenia dotyczą m.in. braku wiedzy w zakresie aspektów formalno-prawnych związanych z ochroną patentową, ograniczonymi zasobami finansowymi, brakiem dostępu do wiedzy specjalistycznej w obszarze własności intelektualnej. Próba podjęcia działań interwencyjnych w zakresie zdiagnozowanych barier są instrumenty publicznego, systemowego wsparcia sektora MŚP w zakresie ochrony własności intelektualnej za pośrednictwem wyspecjalizowanych sieci wsparcia innowacyjności.

Celem artykułu jest analiza doświadczeń sieci Enterprise Europe Network (EEN) w obszarze wsparcia ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstw. Jako metodę badawczą przyjęto analizę literaturową, analizę raportów sieci EEN za okres 2013-2014 oraz metodę wizualizacji z wykorzystaniem kartogramu amorficznego.

Publikacja została sfinansowana ze środków przyznanych Wydziałowi Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

1. Wsparcie innowacyjnego rozwoju przedsiębiorstw

Kluczem do zyskania i utrzymania przewagi nad konkurencją zawsze była działalność innowacyjna i właściwa jej ochrona. Większość współczesnych międzynarodowych koncernów zyskała swoją pozycję dzięki uzyskiwaniu w przeszłości ochrony na opracowywane przez swoich pracowników wynalazki. Dodatkowym wyzwaniem dla przedsiębiorstw w XXI w. jest konieczność nadążania za rozwojem technologicznym związanym z rewolucją internetową i możliwością oferowania w sieci usług i towarów [Perritt, 1996]. Własność intelektualna (WI) według definicji Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (The World Intellectual Property Organization, WIPO) odnosi się do wytworów umysłu: wynalazków, utworów literackich i artystycznych oraz symboli, nazw, grafik i wzorów stosowanych w handlu. Obejmuje ona zarówno wytwory mające zastosowanie dla celów działalności gospodarczej (tj. własność przemysłową), jak i dzieła będące przedmiotem praw autorskich, tj. o charakterze naukowym, literackim i artystycznym [Strojny, 2010].

Wspieranie przedsiębiorczości i procesów innowacyjnych obejmuje dostarczanie specyficznych usług oraz kształtowanie przychylnego przedsiębiorcy i podejmowaniu samodzielnej działalności gospodarczej środowiska ekonomiczno-społecznego. Działania w tym zakresie obejmują bardzo wiele instrumentów – od stymulatorów wkomponowanych w system ekonomiczno-społeczny i ład prawny, poprzez programy i zadania podejmowane bezpośrednio przez administrację publiczną różnych szczebli, po wyspecjalizowane instytucje sektora obywatelskiego. Coraz szersze zainteresowanie rozwojem systemów wsparcia obserwuje się na wszystkich poziomach – od decydentów lokalnych, przez władze rządowe, na organizacjach międzynarodowych kończąc. Należy podkreślić duże zróżnicowanie strategii i potencjalnych instrumentów aktywizacji przedsiębiorczości wypracowanych w różnych państwach i regionach.

Instrumenty działań interwencyjnych o charakterze prorozwojowym podejmowane w ramach polityki ekonomicznej i społecznej tworzą system wsparcia przedsiębiorstw [Bochańczyk-Kupka, 2017]. Funkcjonalnie system ten kryształizuje się na poziomie wybranych elementów różnych polityk sektorowych (przemysłowej, rolnej, rynku pracy, regionalnej, naukowo-badawczej), które zawierają priorytety w zakresie tworzenia nowych firm oraz podnoszenia innowacyjności i konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Systemy wsparcia są rezultatem ewolucji charakteru polityki ekonomicznej z sektorowej w horyzontalną. Pomoc publiczna tym samym jest przesuwana z określonych

podmiotów czy branż znajdujących się w trudnej sytuacji na aktywizację zjawisk jakościowych, np. poprawę konkurencyjności i innowacyjności [Matusiak, 2006]. Wsparcie rozwoju gospodarczego obejmuje publiczne i publiczno-prywatne działania tworzące specyficzne usługi skierowane do wybranych podmiotów i struktur uznanych za strategiczne dla kraju. Świadczenie tych usług oprócz wymiernych korzyści dla odbiorcy umożliwiających jego ekonomiczne wzmocnienie powinno nieść określone efekty edukacyjne i demonstracyjne, które z perspektywy rozważań ekonomicznych należy zaliczyć do rynków przyszłości.

Jednym z instrumentów publicznego wsparcia (szczebel Unii Europejskiej) rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw są proinnowacyjne usługi rozwojowe oferowane za pośrednictwem sieci Enterprise Europe Network [Nesterak, Gródek-Szostak, 2016; Jaki, Gródek-Szostak, 2017]. Ośrodki sieci EEN udzielają informacji oraz doradzają w kwestiach własności intelektualnej i pozyskiwania patentów. Współpracują z wyspecjalizowanymi organizacjami pomagającymi MŚP w wykorzystaniu praw własności intelektualnej do ochrony i czerpania zysków z własnych pomysłów i wprowadzonych innowacji.

2. Ochrona własności intelektualnej i ochrona renty innowatora

Cyfert i Mielcarek [2011] rozważając modele realizacji działalności innowacyjnej przedsiębiorstwa, rozróżniają możliwość realizacji innowacji w sposób permanentny (stały) lub okazjonalny. Podejmowanie permanentnej działalności innowacyjnej wymaga proinnowacyjnej kultury organizacyjnej oraz dysponowania unikatowymi kompetencjami. W efekcie takiego podejścia strategicznego przedsiębiorstwo może osiągnąć trwałą przewagę konkurencyjną wynikającą z wyłącznej możliwości dysponowania danym rozwiązaniem.

Z perspektywy przedsiębiorstwa nierywalizacyjność idei oznacza, że podstawową zachętą do podjęcia działań innowacyjnych jest możliwość uzyskania dodatkowych dochodów w przyszłości. Przykładowo wprowadzenie na rynek innowacyjnego produktu może przyczynić się do stworzenia jego imitacji przez konkurenta rynkowego, która również będzie źródłem dodatkowych dochodów [Keller, 2004]. Sytuacja ta została po raz pierwszy opisana przez J. Schumpetera [1964], który nazwał ją rentą innowatora. Najpopularniejszym środkiem zabezpieczającym rentę innowatora jest ochrona własności intelektualnej. Z ochroną własności intelektualnej związane są również działania firm mające na celu ochronę renty. Do działań tych można zaliczyć np. spory sądowe i lobbying. Jak pokazują Boldrin i Levine [2004] oraz Dinopoulos i Syropoulos [2007], działa-

nia te zużywają zasoby i blokują kolejne innowacje a w rezultacie – wzrost gospodarczy. Przy niskim poziomie tych działań zwiększenie prywatnej ochrony patentów generuje innowacje i wzrost, ponieważ zabezpiecza rentę i tym samym zwiększa motywację do innowacyjności. Z kolei po przekroczeniu pewnego poziomu dalsza ochrona rent wpływa negatywnie na innowacje, gdyż pochłania dużą część zasobów, blokując jednocześnie kolejne innowacje.

Problematyka ochrony własności intelektualnej powinna być rozważana „systematycznie jako planowe tworzenie sprzyjających warunków poprawy innowacyjności i konkurencyjności poprzez wykorzystywanie i egzekwowanie praw własności intelektualnej [NBP, 2016]. Działania te nie mogą mieć charakteru jednorazowego mającego na celu pojedynczy sukces. Tworzenie i rozwój rynku innowacyjności wymaga działań z obszaru polityki makroekonomicznej” [Kajrunajtys, 2009].

Optymalny z punktu widzenia wzrostu gospodarczego poziom ochrony własności intelektualnej jest zależny od ogólnego poziomu rozwoju kraju. W krajach rozwiniętych możliwa jest relatywnie silna ochrona własności intelektualnej, która nie będzie oddziaływała negatywnie na wzrost [Falvey i in., 2006]. W przypadku krajów rozwijających się, w których innowacje mają charakter imitacyjny i adaptacyjny, postuluje się, aby ochrona własności intelektualnej była słabsza [Kim i in., 2012].

3. Analiza aktywności sieci EEN metodą kartogramu amorficznego

Przedmiotem analizy są instrumenty wsparcia ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstw oferowane w ramach usług Enterprise Europe Network w latach 2013-2014.

Jednym z narzędzi wsparcia procesów innowacyjnych w rozwoju przedsiębiorstw jest sieć Enterprise Europe Network. Sieć EEN działa od 1 stycznia 2008 r. Została powołana w ramach Programu Ramowego na rzecz Konkurencyjności i Innowacji (Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007-2013 – CIP), a w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020 w ramach Programu na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises – COSME).

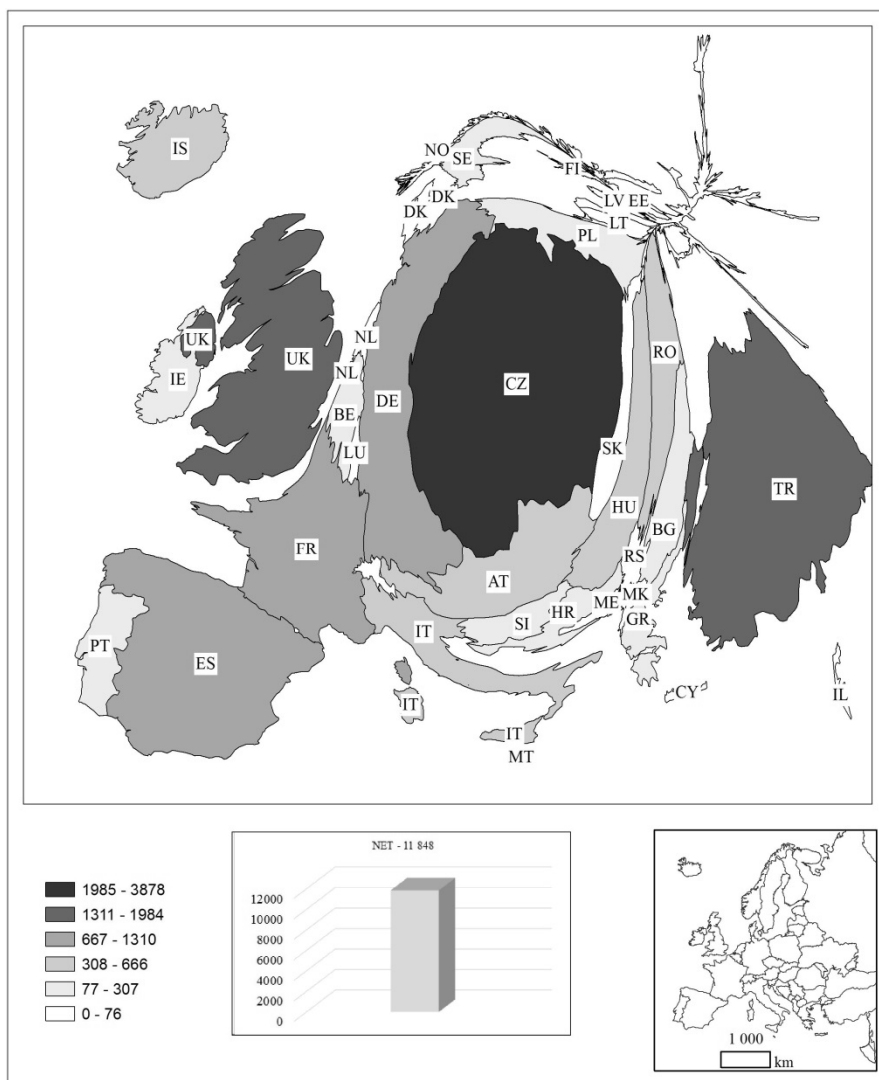
Sieć oferuje kompleksowe usługi, które mają pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom w pełni rozwinąć ich potencjał i zdolności innowacyjne. Enterprise Europe Network jest także pośrednikiem umożliwiającym instytu-

ccjom Unii Europejskiej pełniejszą orientację w potrzebach małych i średnich przedsiębiorstw. Działające na zasadzie non profit ośrodki sieci są afiliowane przy rozmaitych organizacjach wspierających rozwój gospodarczy, takich jak izby przemysłowo-handlowe, agencje rozwoju regionalnego, centra wspierania przedsiębiorczości. Źródłem finansowania działalności ośrodków sieci są środki unijne oraz fundusze pochodzące z budżetu państwa. Na koniec grudnia 2016 r. działało ponad 600 ośrodków Enterprise Europe Network na całym świecie, co pokazuje, że EEN to więcej niż pojedyncze instytucje rozmieszczone w różnych krajach i regionach [Nesterak, Gródek-Szostak, 2016].

Wizualizacja danych pochodzących z raportów EEN została wykonana metodą kartogramu amorficznego (eumorficznego) Gastnera-Newmana w programie ArcMap 10.4.1. W wyniku jej zastosowania powstały mapy prezentujące nieco odmienny obraz danych od tych powszechnie występujących w opracowaniach ekonomicznych. Mają one bowiem charakter odwrócony, ukazują wielkość zjawiska poprzez zmienność rozmiaru i kształtu przyjętej jednostki odniesienia, jaką w tym przypadku jest państwo. Ze względu na nierównomierny rozkład prezentowanych danych w opracowanych kartogramach zastosowano metodę klasyfikacji danych Jenks Natural Breaks. W Polsce przyjęło się ją tłumaczyć jako metodę naturalnych przerw (klasy Jenksa). Opiera się ona na zastosowanie algorytmu, w którym określone są granice klas umożliwiające pogrupowanie podobnych wartości i maksymalizację różnic pomiędzy klasami [Dent, 1999]. Kraje zostały więc pogrupowane w klasy, których granice występują w miejscach o relatywnie dużych różnicach pomiędzy wartościami danych. Dodatkowo dla podkreślenia regionalizacji przebiegu zjawiska zastosowano skalę szarości.

Parametr/wskaźnik klientów usług doradczych w zakresie ochrony własności intelektualnej w Europie osiągnął w latach 2013-2014 wartość 11 848. W poszczególnych krajach (rys. 1) jego rozkład był bardzo nierównomierny – od 3 do 3878. Najwyższą liczbę klientów usługi doradczej w zakresie IPR zanotowano w Czechach (3878), co stanowi poziom dwukrotnie wyższy niż w kolejnych krajach – Wielkiej Brytanii i Turcji (ok. 1980). Pomijając te 3 państwa, na mapie Europy wyraźnie widać dominację największych krajów Europy Zachodniej – Hiszpanii, Francji, Niemiec, z wartościami ok. 1000 oraz państw układających się w pas środkowoeuropejski, do którego należy zaliczyć Węgry, Włochy, Austrię i Rumunię z wartościami w granicach 400-500. Zaskakująco niski wskaźnik klientów usług IPR uzyskały kraje Beneluksu, które znalazły się w najniższym przedziale wartości wraz z krajami Europy Północnej (Finlandia, Szwecja).

cja, Norwegia, Dania, Litwa, Estonia, Łotwa), z małymi krajami śródziemnomorskimi – Izraelem, Cypr, Maltą oraz Serbią i Słowacją. Nieznacznie więcej klientów usług doradczych w zakresie ochrony własności intelektualnej miały państwa Europy Południowo-Wschodniej (Bułgaria, Rumunia, Chorwacja, Słowenia, Czarnogóra, Grecja) oraz Portugalia i Irlandia.

Rys. 1. Usługi doradcze w zakresie IPR w sieci Enterprise Europe Network w latach 2013-2014

Źródło: opracowano na podstawie przeprowadzonych analiz.

Podsumowanie

Analiza aktywności sieci Enterprise Europe Network (EEN) w latach 2013-2014 w obszarze wsparcia ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstw metodą kartogramu amorficznego (eumorficznego) Gastnera-Newmana w programie ArcMap 10.4.1 z wykorzystaniem metody naturalnych przerw (klasy Jenksa) pozwoliła zidentyfikować miejsca o relatywnie dużych różnicach pomiędzy wartościami danych dotyczących kształtowania się liczebności klientów usług doradczych w zakresie ochrony własności intelektualnej w poszczególnych regionach.

Instrumenty wsparcia dla ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstw zyskują na znaczeniu szczególnie obecnie, w epoce globalizacji i międzynarodowej konkurencji. Ochrona intensywnie ujawniającego się potencjału własności intelektualnej jest zagadnieniem wysokiej rangi, szczególnie w kontekście generowania przychodów z jej komercjalizacji. Kluczowym staje się kształtowanie polityki sprzyjającej innowacjom, pozwalającej na przyciąganie nowych inwestorów.

Należy podkreślić, że ze względu na ograniczenie objętości tekstu i rozległość tematu nie zostały poruszone wszystkie znaczące wątki, a zaprezentowane kwestie będą pogłębiane i rozwijane na podstawie wyników przyszłych badań.

Literatura

- Belderbos R., Cassiman B., Faems D., Leten B., Looy B. van (2014), *Co-Ownership of Intellectual Property: Exploring the Value-Appropriation and Value-Creation Implications of Co-Patenting with Different Partners*, „Research Policy”, Vol. 43, Issue 5.
- Bochańczyk-Kupka D. (2017), *Państwo a ochrona własności intelektualnej*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 311.
- Boldrin M., Levine D.K. (2004), *Rent Seeking and Innovation*, „Journal of Monetary Economics”, No. 51.
- Cyfert S., Mielcarek P. (2011), *Modele realizacji działalności innowacyjnej przedsiębiorstwa*, „Przegląd Organizacji”, nr 4.
- Dent B.D. (1999), *Cartography – Thematic Map Design* (1st edition), WCB McGraw-Hill, Boston.
- Dinopoulos E., Syropoulos C. (2007), *Rent Protection as a Barrier to Innovation and Growth*, „Economic Theory”, Vol. 32, Issue 2.

- Falvey R., Foster-McGregor N., Greenaway D. (2006), *Intellectual Property Rights and Economic Growth*, „Review of Development Economics”, Vol. 10, Issue 4.
- Jaki A., Gródek-Szostak Z. (2017), *Wybrane problemy efektywności finansowania sieci wsparcia innowacji ze środków publicznych*, „Studia i Prace WNEIZ US”, nr 48, t. 3.
- Kajrunajtys D. (2009), *Własność intelektualna jako przedmiot obrotu gospodarczego* [w:] R. Wiśła (red.), *Rozwój sektora prywatnego i publicznego w zakresie koordynacji działań na rzecz poprawy wykorzystania własności intelektualnej wśród małych i średnich przedsiębiorstw*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa.
- Keller W., (2004), *International Technology Diffusion*, „Journal of Economic Literature”, Vol. 42, No. 3.
- Kim D.-Y., Kumar V., Kumar U. (2012), *Relationship Between Quality Management Practices and Innovation*, „Journal of Operations Management”, Vol. 30, Issue 4.
- Matusiak K.B. (2006), *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości. Przesłanki, polityka, instytucje*, ITE, Radom-Łódź.
- NBP (2016), *Potencjał innowacyjny gospodarki: uwarunkowania, determinanty, perspektywy*, https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20160530_Raport_innowacyjnosc.pdf (dostęp: 30.06.2017).
- Nesterak J., Gródek-Szostak Z. (2016), *Public Funded Instruments of Support for the Internationalisation of Innovative Enterprises – A Case Study of Poland and Slovakia*, „Acta Oeconomica Universitatis Selye”, 5. ROČNÍK, 2. číslo.
- Nesterak J., Gródek-Szostak Z., Malinovska O. (2016), *Taking Up Technological Cooperation in the SME Sector – An Overview of the Experience in the Enterprise Europe Network*, „Acta Oeconomica Cassoviensia”, Vol. IX, No. 2.
- Perritt H.H. Jr. (1996), *Law and the Information Superhighway*, John Wiley, New York, NY.
- Saleh A.S. (2008), *Perceptions of Business Challenges Facing Malaysian SMEs: Some Preliminary Results*, 5th SMEs in a Global Economy Conference, Senshu University, Tokyo, Japan.
- Schumpeter J.A. (1964), *Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*, McGraw Hill, New York.
- Strojny M. (2010), *Własność intelektualna i przemysłowa: jak chronimy innowacje?*, „E-mentor”, nr 2 (34).
- WIPO (2005), *Intellectual Property, Innovation and New Product Development*, „WIPO Magazine”, No. 4, July-August, s. 6.
- Wściubiak Ł. (2016), *Bariery działalności patentowej małych i średnich przedsiębiorstw high-tech w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie”, nr 3.
- Wściubiak Ł. (2017), *Rola praw własności intelektualnej w świetle koncepcji otwartych innowacji*, „Studia i Prace WNEIZ US”, nr 48, t. 3.

Ziegler N., Ruether F., Bader M., Gassmann O. (2013), *Creating Value Through External Intellectual Property Commercialization: A Descriptive Capacity View*, „The Journal of Technology Transfer”, Vol. 38, Issue 6.

SUPPORT INSTRUMENTS PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY OF ENTERPRISES ON THE EXAMPLE OF ENTERPRISE EUROPE NETWORK 2013-2014

Summary: In the age of globalization and international competition, the potential of intellectual property in terms of revenue generation is as important as access to raw materials or to an industrial base. The ability to fully exploit the potential of intellectual property rights depends on an appropriate innovation policy, which in turn will attract investment in new products and services that expand consumer demand, which entails growth and jobs. The aim of this article is to present the experience of the Enterprise Europe Network (EEN) in the area of intellectual property protection of enterprises. As a research method, literature analysis, analysis of EEN network reports for the period 2013-2014 and visualization method using amorphous cartography were accepted.

Keywords: intellectual property, support networks, EEN, innovation.